

Campanes de l'església de Sant Esteve

Bagà

Ubicació

Comarca: Berguedà
Lloc/Adreça: Al nucli de Bagà
Emplaçament: Plaça Serra i Vilaró

Coordenades:

Latitud: 42.252371815763
Longitud: 1.8615241631532
UTM Est (X): 406087
UTM Nord (Y): 4678425

Classificació

Número de fitxa: 08016 - 127
Àmbit: Patrimoni moble
Tipologia: Objecte
Estil / època: Modern Contemporani
Segle: XV - XX
Estat de conservació: Bo
Protecció: Legal
Tipus de protecció: BCIL
Observacions protecció: L'església és BCIL per acord Consell Comarcal del Berguedà 14/9/2022, número de registre 15634-I.
Data aprovació: dc., 14/09/2022 - 12:00
Accés: Restringit
Ús actual: Religios/Cultural
Titularitat: Privada accessible
Titular: Bisbat de Solsona. Palau Episcopal. 25280 SOLSONA

Fitxes associades:

[Relotge del campanar de l'església de Sant Esteve de Bagà](#)

[Església Sant Esteve](#)

Autoria de la fitxa: María del Agua Cortés Elía, OPC Diputació de Barcelona

Descripció

Al campanar de l'església de Sant Esteve de Bagà hi ha cinc campanes, tres a la cel·la de les campanes i dues a l'estructura de ferro situada al capdamunt que són les que marquen les hores del rellotge.

La campana Estefania és de bronze. 62'1 cm de diàmetre, 139 kg de pes aproximat. Fosa a la foneria Salvador Manclús del Grau de València l'any 1952, amb les altres dues campanes. Situada a la cel·la de les campanes del campanar de Sant Esteve de Bagà. Està subjecta amb una truja de ferro per voltejar, també feta per la foneria Manclús. Té 7 anses. Conserva la corda per voltejar connectada a la palanca amb cigonyal. També té corda per repicar i un martell elèctric extern retràctil. La instal·lació original va ser substituïda. Per poder tornar a fer els tocs manuals tradicionals s'hauria de reconstruir la seva instal·lació original i així restaurar els valors sonors i culturals de l'instrument, així com els tocs tradicionals i permetre els tocs manuals.

Ornamentació: Té les imatges del Sagrat Cor de Jesús i una creu llatina.

Inscripcions: ANNO EUCHARISTICO DIOECESIS COELSONENSIS 1952 (Bisbat de Solsona, any eucarístic de 1952).

STEPHANIA

STEPHANUS AUTEM PLENUS GRATIA ET FORTITUDINE FACIEBAT SIGNA MAGNA IN POPULO. (Esteve, ple de gràcia i fe, feia grans meravelles entre el poble).

PAROCHIA STI. STEPHANI DE BAGA. (Parròquia de Sant Esteve de Bagà).

Marca de fàbrica: FUNDICION DE SALVADOR MANCLUS C. INDUSTRIA 27 VALENCIA

La campana Maria del Carme és de bronze. 79'5 cm de diàmetre, 291 kg de pes aproximat. Fosa a la foneria Salvador Manclús del Grau de València l'any 1952, amb les altres dues campanes. Situada a la cel·la de les campanes del campanar de Sant Esteve de Bagà. Està subjecta amb una truja de ferro per voltejar, també feta per la foneria Manclús. Té 7 anses. Té corda per voltejar connectada a la palanca amb cigonyal. Té corda per repicar i un martell elèctric extern retràctil. La instal·lació original va ser substituïda. Per poder tornar a fer els tocs manuals tradicionals s'hauria de reconstruir la seva instal·lació original i així restaurar els valors sonors i culturals de l'instrument, així com els tocs tradicionals i permetre els tocs manuals.

Ornamentació: Té les imatges de la Mare de Déu del Carme i una creu llatina.

Inscripcions: ANNO EUCHARISTICO DIOECESIS COELSONENSIS 1952 (Bisbat de Solsona, any eucarístic de 1952).

MARIA DE MONTE CARMELO

GLORIA LIBANI DATA EST EI DECOR CARMELI ET SAERON ALLELUIA IN HUIUS

CAMPANAE BENEDICTIONIS CAERIMONIA FUERUNT PATRINI SPONSI ANTONIUS

ARMENGOL ET MARIA A MONTE CARMELO GOMIS. PAROCHIA STI. STEPHANI DE BAGA (La glòria del Líban li ha estat donada amb l'esplendor del Carmel i el Xaron (Canaan) amb al·leluia en aquesta campana durant la cerimònia de benedicció. Van ser padrins els esposos Antoni Armengol i Maria del Carme Gomis. Parròquia de Sant Esteve de Bagà).

Marca de fàbrica: "FUNDICION DE SALVADOR MANCLUS C. INDUSTRIA 27 VALENCIA".

La campana Maria de Paller és de bronze. 116'4 cm de diàmetre, 913 kg de pes aproximat. Fosa a la foneria Salvador Manclús del Grau de València l'any 1952, amb les altres dues campanes. Situada a la cel·la de les campanes del campanar de Sant Esteve de Bagà. Està subjecta amb una truja de ferro per voltejar, també feta per la foneria Manclús. Té 7 anses. Té corda per voltejar connectada a la palanca amb cigonyal. Té corda per repicar i un martell elèctric extern retràctil. La instal·lació original va ser substituïda. Per poder tornar a fer els tocs manuals tradicionals s'hauria de reconstruir la seva instal·lació original i així restaurar els valors sonors i culturals de l'instrument, així com els tocs tradicionals i permetre els tocs manuals.

Ornamentació: Té la imatge del monograma de Maria i una creu llatina.

Inscripcions: ANNO EUCHARISTICO DIOECESIS COELSONENSIS 1952 (Bisbat de Solsona, any eucarístic de 1952).

MARIA DE PALLER

LAUDO DEUM VERUM, PLEBEM VOCO, CONGREGO CLERUM, DEFUNCTOS PLORO, NIBBUM FUGO, FESTAQUE HONORO (Lloo el Déu vertader, crido el poble, reuneixo el clero, ploro els morts, foragito les tempestes, honoro les festes).

CONSTRUCTA FUIT HAEC CAMPANA CUM COOPERATIONE DECONOMICA [...]SSUS CIVILIS ET FIDELIUM ET AMICORUM PAROCHIAE STI. STEPHANI DE BAGA (Aquesta campana va ser construïda per subscripció popular dels fidels i amics de la parròquia de Sant Esteve de Bagà).

Marca de fàbrica: "FUNDICION DE SALVADOR MANCLUS C. INDUSTRIA 27 VALENCIA".

Les campanes del rellotge són la campana de les hores i la dels quarts.

La campana de les hores, és de bronze. 81'6 cm de diàmetre, 315 kg de pes aproximat. Any de fosa 1420. Situada a l'estructura de ferro que corona el campanar de Sant Esteve de Bagà, a l'extrem inferior. Té 3 anses. És la campana que toca les hores i que està connectada al rellotge. El mecanisme és un martell de ferro extern que funciona per gravetat. La instal·lació és la tradicional.

Ornamentació: Té les imatges de l' Eccehomo, Calvari, Santa Maria, imatge no identificada, una moneda i escut no identificat.

Inscripcions: Té una inscripció molt habitual a les campanes gòtiques, especialment a les més antigues: "MATEM SATAM SPONTANEAM FAVOREM DEU ANNO DOMINI MCCCCXX" (Mati el diable per protecció voluntària de Déu, any del Senyor de 1420).

La campana dels quarts és de bonze. 45'3 cm de diàmetre, 54 kg de pes aproximat. Any de fosa aproximat 1450. Situada a l'estructura de ferro que corona el campanar de Sant Esteve de Bagà, a l'extrem superior. Té 3 anses. És la campana que toca els quarts i que està connectada al rellotge. El mecanisme és un martell de ferro extern que funciona per gravetat i que està desconnectat actualment. La instal·lació és la tradicional.

Ornamentació: No té inscripcions ni imatges.

Valoració de conservació: Està lleugerament esquadada. En cas de trencament sols pot ser soldada. Pot ser reemplaçada per un altra campana de distinta afinació. La instal·lació és tradicional i cal conservar-la per protegir la sonoritat i altres valors culturals. Qualsevol mecanització haurà de conservar aquestes qualitats, reproduir els tocs tradicionals i permetre els tocs manuals.

Observacions:

Els tocs de campana, concretament els tocs manuals, estan protegits mitjançant declaracions oficials com a patrimoni cultural immaterial a diferents nivells (local, nacional i internacional), reconeixent-los com un llenguatge sonor i històric que cal preservar davant la mecanització o la desaparició.

- Patrimoni Immaterial de la Humanitat (UNESCO): el novembre de 2022, la UNESCO va declarar el toc manual de campanes espanyol com a Patrimoni Cultural Immaterial, un patrimoni que requereix mesures de salvaguarda urgent. Aquest reconeixement protegeix el llenguatge dels tocs com a paisatge sonor i l'ofici dels campaners.
- Element Festiu Patrimonial d'Interès Nacional (Catalunya): el Govern de la Generalitat de Catalunya va aprovar l'acord de govern GOV/150/2017 pel qual es declaren els tocs de campana com a Element Festiu Patrimonial d'Interès Nacional (DOGC 7482). Aquesta declaració implica la seva inscripció al Catàleg del Patrimoni Festiu de Catalunya, donant-li valor cultural, festiu i sonor.
- Manifestació Representativa del Patrimoni Cultural Immaterial (Espanya): el govern espanyol ja havia reconegut el toc manual com a manifestació representativa el 2019, seguint el que va establir la [Ley 10/2015, de 26 de mayo](#), para la salvaguardia del Patrimonio Cultural Inmaterial.

Història

La nova església de Bagà es va construir durant el segle XIV, per substituir l'antiga església. La primera notícia sobre la construcció d'una campana és de l'any 1288, quan Joan Torra, "magister cimbalorum", va fer una campana per l'església de Bagà (Serra i Vilaró, 1950: 39). El 1358, el mestre Pere Isern de Lleida, va prometre als còsols de Bagà fer una campana i una esquella de bon so per a l'església de Sant Esteve per la qual li van pagar 15 lliures (Serra i Vilaró, 1950: 39).

El 1339 es va iniciar l'enderroc de l'antiga església i es va iniciar la construcció de l'església nova a la ubicació que ocupa actualment. Van traslladar les pedres de l'antic cloquer per fer el nou que es va començar a construir en forma d'espadanya el juliol de 1338 i es van instal·lar les campanes a finals d'octubre amb cadenes per tocar-les. Tot i que el 3 d'agost de 1338 es va inaugurar oficialment la nova església, les campanes de l'antiga església a la nova es van traslladar el 10 d'agost (Serra i Vilaró, 1950: 22). Per tant, en parlar de "senys" creiem que hi havia dues campanes i l'espadanya era de dues obertures.

El 1383 es va fer la campana major. Per fer-la, la vila va fer acaptes i imposicions per tal de recollir els diners suficients per l'obra i poder comprar el necessari per construir-la, entre ells coure i estany. El senyer va utilitzar el mateix motllo de la campana de la Pobla de Lillet i va utilitzar el coure de la campana vella, a més de material d'objectes d'aram i coure que van comprar els còsols als ciutadans. La campana no va sortir bé, sembla que per manca de material, i es va haver de tornar a fondre. El mes de desembre ja estava posada al cloquer (Serra i Vilaró, 1950: 39-40). A principis de 1384 es va adobar el batall (Serra i Vilaró, 1950: 40). Però en aquesta època, tot i que hi havia campanes, encara no estava fet el campanar que veiem actualment i es mantenia el campanar d'espadanya.

El 1394 el mestre Joan Torrent va pujar un seny de les hores i un rellotge, es va fer la seva "*cambra ho casa*" i es van comprar tres quarteres de guix (210 quilos) per "*al cluquer de la escla de la sera* [el cloquer de

l'esquella de la serra (o carener) *de la esglesia*"; del 1420 data la campana de les hores que avui es troba penjada de l'estructura metàl·lica que corona el campanar.

El 1434 es va acordar entre els còsols de la Vila i Joan Fontana, senyer (constructor de campanes), fer un nou seny o campana per al rellotge que pesés 4'5 quintars pel qual li van proporcionar el coure i també 7,5 florins per fer el rellotge. Li havien de facilitar homes el dia de la fosa de la campana (Serra i Vilaró, 1950: 42).

El 1435 els còsols de Bagà van encarregar al senyer de Barcelona Vicent Olivella, una esquella per tocar al moment de "llevar a Déu". El contracte especificava que el nou seny havia de pesar 5 quintars més o menys, i que sonés bé, pel qual li van donar 10 florins i tot el material necessari, així com el coure. El cost final, entre coure i treball, va ser 26 lliures i 10 sous (Serra i Vilaró, 1950: 43-44). El mateix senyer va fer la campana del rellotge i una altra per l'església de Mulnell (Bonner). El 1436 van contractar a Miquel Petro, "*michael petro civis maioricarum orolatger* (ciutadà de Mallorca, rellotger) *ara habitador de cardona*" per fer un nou "*orolotge bo e bell*" (Serra i Vilaró, 1950: 43-44).

El 1470 els còsols de Bagà van demanar al mestre senyer Joan Fabra que els tornés la campana major de la vila (ja que possiblement la tenia ell per tal de reparar-la). L'obra del campanar es va realitzar entre 1471 i 1472. El 1472 hi ha informació de la pujada de la campana al campanar, un treball delicat que es va encomanar a un mestre de Das (Cerdanya) per dirigir l'operació (Serra i Vilaró, 1950: 41) (Galí, 2011:48). El 1486 hi ha registrades despeses per adobar una campana. El 1497 van fer una nova campana, el constructor va ser el senyer Joan habitant de Girona. El 1581 el mestre Pere Carrere estava fent una nova campana.

El 1695 hi havia al campanar nou campanes, comptant les dels quarts i la de les hores. El mateix any hi ha una despesa per tornar a pujar la campana que havia caigut del campanar; i dos anys més tard per adobar el batall de la campana que estava trencat.

El 1733 es va adobar el jou de la campana grossa i les escales del campanar. El 1761 es va fer nova obra al campanar, va ser el moment en què es van obrir els arcs de les finestres; recordem que abans, el 1753, el temple va patir un incendi que va cremar tots els retaules i que possiblement afectés també al campanar i algunes teulades (Serra i Vilaró, 1950: 28).

El 1923 es va fer una reparació a la teulada del campanar, segurament al coronament. Durant la Guerra Civil Espanyola, entre 1937 i 1939, un escamot radical va treure alguns retaules de l'església i els van cremar a fora. També es van malmetre vitralls i es van fer davallar les tres campanes del cos de campanes del cloquer, per tal de fondre-les i fer armament. Es van perdre les antigues campanes, la majoria fetes els segles XIV i XV.

L'any 1952 es van fer tres noves campanes en substitució de les preses el 1937, fetes per la fundició Salvador Manclús, de València. Poc després la casa Viuda de Murua, de Vitoria, instal·la un nou rellotge, amb la maquinària col·locada a l'interior del cos superior del campanar on en van posar quatre esferes, una a cada obertura.

Resumint, el primer temple de mitjans del segle XIV tenia un campanar d'espadanya a la zona de l'absis, tal i com esmenta la documentació, "un cloquer per les esquelles" (Serra i Vilaró, 1950: 39). Al segle XV es va construir el campanar de torre al costat de la façana principal. A mitjans del segle XIX es va afegir el llanternó al capdamunt del campanar i 'estructura de ferro per les campanes del rellotge.

La dècada de 1960 a 1970 es van fer treballs de restauració al conjunt per part del Servei de Monuments de la Diputació de Barcelona dirigits per Camil Pallàs. No es va fer cap actuació al campanar. Entre 2008 i 2010 el Servei de Patrimoni Arquitectònic Local de la Diputació de Barcelona va fer una nova intervenció per la restauració total de la coberta i el campanar, que va portar a la redacció d'un estudi històric i arqueològic del conjunt (Galí, 2011. Cascante, 2010).

Bibliografia

CABALLÉ, Francesc (2018) Qui toca les campanes? Inventari de campanes de l'alt Berguedà. Editat per l'Associació Medieval de Bagà.

GALÍ, David (2011) Evolució històrica i constructiva de l'església parroquial de Sant Esteve de Bagà a través de les fonts documentals. Servei de Patrimoni Arquitectònic Local, Diputació de Barcelona.

SERRA VILARÓ, J. (1930). Baronies de Pinós i Mataplana. Investigació als seus arxius. 3 vols. Reedició de 1989 del Centre d'Estudis Baganesos.

Inventari de campanes i de tocs de campanes. © Campaners de la Catedral de València (2026).

